

SESIUNEA PLENARĂ
RELAȚIA DINTRE ATAȘAMENTUL PRIMAR ȘI SECURITATEA PSIHOLÓGICĂ LA
COPII

THE RELATIONSHIP BETWEEN PRIMARY ATTACHMENT AND
PSYCHOLOGICAL SECURITY IN CHILDREN

ROBU Viorel, *doctor în psihologie, lector universitar,*
Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, România
(ORCID: 0000-0002-2882-6475)

ROBU Viorel, *Ph.D, University Lecturer,*
“Vasile Alecsandri” University of Bacau, Romania
(ORCID: 0000-0002-2882-6475)

CZU: 159.923.2-053.2

Rezumat. *Atașamentul reprezintă una dintre cele mai semnificative relații emoționale și sociale pe care indivizii umani le stabilesc. Este o legătură reciprocă, activă și afectuoasă între două persoane. În termeni neștiințifici, o numim dragoste. După cum spunea M. Ainsworth, un pionier în domeniul cercetării atașamentului, acesta este o parte esențială a planului de bază al speciei umane prin care un copil se atașează de un îngrijitor principal (de exemplu, mama). Începând cu lucrările esențiale ale lui J. Bowlby, atașamentul a suscitat un interes major în științele comportamentale. M. Ainsworth a continuat munca de pionierat a lui J. Bowlby și a contribuit substanțial la progresul teoriilor despre atașamentul timpuriu. Prezenta lucrare trece în revistă semnificațiile atașamentului, precum și cele mai influente modele teoretice explicative. De asemenea, este analizat rolul pe care atașamentul îl joacă în securizarea psihologică a unui copil, precum și în dezvoltarea pozitivă în stadiile timpurii.*

Cuvinte cheie: *atașament primar, modele explicative, securitate psihologică, dezvoltare pozitivă*

Abstract. *Attachment represents one of the most significant emotional and social relationships that the human individuals establish. It is an active, affectionate reciprocal bond between two people. In unscientific terms, we call it love. It may be, as M. Ainsworth, a pioneering researcher on attachment, has said, an essential part of the ground plan of the human species for an infant to become attached to a primary caregiver (e.g., mother). Since the seminal work of J. Bowlby, attachment has sparked major interest in the behavioral sciences. M. Ainsworth continued the pioneering work of J. Bowlby and contributed substantially to the advancement of early attachment theories. This paper reviews the meanings of attachment as well as the most influential explanatory theoretical models. It also looks at the role that attachment plays in a child's psychological security as well as positive development in the early stages.*

Keywords: *primary attachment, explanatory models, psychological security, positive development*

Semnificații ale atașamentului. *Atașamentul reprezintă una dintre temele cel mai intens studiate în domeniul psihologiei dezvoltării individului uman. În centrul modelelor teoretice privitoare la atașamentul în relațiile interumane, se află observația potrivit căreia, la fel ca în lumea animalelor, fiecare persoană manifestă instinctul de a căuta și de a obține protecția de la alte persoane semnificative (de exemplu: părinți, parteneri de viață, prieteni etc.) atunci când simte că se află în pericol. Acest instinct este produsul miilor de ani de evoluție și specializare a sistemului afectiv care condiționează funcționarea, adaptarea și dezvoltarea indivizilor umani.*

În sens general, atașamentul reprezintă legătura emoțională durabilă care se stabilește între un copil și persoanele semnificative din viața lui. Vizibil în comportamentul unui copil până la vârsta de un an, atașamentul îi oferă acestuia sentimentul siguranței de care are nevoie pentru a explora mediul extern și propria sa persoană. De asemenea, atașamentul îi permite copilului să se refugieze în „brațele” figurai principale atunci când experimentează necunoscutul și teama și, în același timp, reprezintă o sursă pentru consolare în momente de suferință. În ultimele trei decenii ale secolului trecut, a crescut interesul pentru cercetarea atașamentului, o dată cu apariția modelului ecologic al atașamentului propus de J. Bowlby. Teoriile atașamentului propuse de Bowlby și M. D. Ainsworth au constituit principalele paradigme pentru studierea relațiilor dintre copii și părinți, precum și a procesului adaptării în rândul copiilor [4, 7].

Conceptul referitor la atașament desemnează o legătură emoțională între două persoane, dintre care una este capabilă să ofere protecție, confort și suport celeilalte [7]. Între un copil și principala persoană care asigură îngrijirea (de exemplu, mama), atașamentul timpuriu se dezvoltă prin intermediul unor modele interacționale încă din primul an de viață. Natura și calitatea relației de atașament variază în funcție de istoria interacțiunilor dintre copil și figura de atașament: când persoana de referință este, în mod consistent și constant, sensibilă și răspunde nevoilor copilului, se formează un stil de atașament securizat. Munca de cercetare realizată de către J. Bowlby și M. D. Ainsworth reprezintă un pionierat și are la bază concepte cheie, precum legătura afectivă, schemele de atașament, comportamentele de atașament, sistemul atașamentului, modelele de atașament etc.

În teoria atașamentului, se vorbește despre *modele de lucru* pe care indivizii umani le internalizează în legătură cu atașamentul față de anumite persoane semnificative. Este vorba despre reprezentări mentale referitoare atât la sine, cât și la figura de atașament, care influențează procesarea informațiilor relevante și schemele de comportament ale individului, în contextul interacțiunilor cu figura de atașament [7]. După Bowlby, modelele mentale privitoare la relațiile de atașament reprezintă constructe cognitive și/sau afective care se dezvoltă în cursul interacțiunilor dintre copil și părinții săi și care pot fi puse la baza diferențelor individuale în ceea ce privește exprimarea atașamentului. Diferențele individuale în ceea ce privește organizarea comportamentelor de atașament și expectanțele cu privire la relațiile de atașament sunt legate, în mare parte, de comportamentul figurii de atașament, dar și de unele caracteristici ale copilului (de exemplu, temperamentul), astfel încât modelele de atașament se structurează în două categorii largi, și anume securizat și nesecurizat [4].

Modele conceptuale ale formării atașamentului primar. Psihiatru și psihanalist britanic, J. Bowlby a fost primul autor care a observat în mod sistematic efectul negativ pe care sărăcia afectivă în contextul vieții familiale și absența îngrijirii consistente îl au asupra dezvoltării personalității copiilor. Influențat de etologie și de teoria evoluționistă, Bowlby a arătat că trebuința de proximitate față de o figură de referință, pe care o resimte orice copil, este biologic determinată și îi asigură protecția și supraviețuirea. Experiențele afective primare pe care un copil le are alături de părinți determină starea de bine și nivelul adaptării de mai târziu.

Bowlby vorbește despre constituirea, în timp, a unui *sistem de atașament* care ajunge să organizeze comportamentul copilului și să-i influențeze cursul dezvoltării. Sistemul comportamental orientat spre menținerea atașamentului față de figura primară funcționează ca un mecanism motivațional de control, prin care copilul urmărește să-și asigure siguranța. *Comportamentele de atașament* (de exemplu: plânsetele, căutarea îmbrățișărilor sau reacțiile de căutare a mamei etc.) sunt elemente observabile ale sistemului. Ele au rolul de a activa sistemul de atașament care nu este direct observabil. Activarea acestui sistem se produce în situații în care copilul resimte un pericol sau se confruntă cu o nouă și are rolul de a câștiga și/sau menține proximitatea fizică și contactul emoțional cu figura de atașament [4]. La rândul ei, figura de atașament contribuie la promovarea comportamentelor de atașament ale copilului prin disponibilitate, protectivitate și prin asigurarea confortului, atunci când copilul percepe o

amenințare sau un stresor. Disponibilitatea, reactivitatea la cererile copilului și suportul din partea figurii de atașament îi permite copilului să exploreze încrezător mediul înconjurător.

Modelele de lucru ale atașamentului sunt importante din patru motive [4]: a) servesc la explicarea influențelor pe care experiențele timpurii le au asupra comportamentelor și dezvoltării de mai târziu; b) reprezintă mecanismul prin intermediul căruia experiențele și viziunea subiectivă a unei persoane influențează comportamentul și dezvoltarea (această idee subliniază faptul că nu caracteristicile obiective ale experiențelor din copilărie sunt cele care contează, ci modul în care acestea sunt percepute și interpretate); c) reprezintă o bază explicativă a răspunsurilor de atașament care apar în situații noi, mai puțin cunoscute copilului; d) oferă o modalitate pentru înțelegerea atașamentului ca pe un sistem de legătură între oameni, care transcende spațiul și timpul.

J. Bowlby a sumarizat diferențele individuale în domeniul comportamentelor de atașament ale copiilor prin așa-numitele modele (stiluri) de atașament, arătând că acestea sunt relativ stabile de-a lungul timpului. Autorul a delimitat și a descris următoarele patru *tipuri de atașament* [7].

- ✓ *atașamentul securizat* – formă de atașament adaptativă față de o figură primară în contextul căreia copilul utilizează figura de atașament ca bază pentru explorarea independentă a mediului și ca sursă pentru confort și suport în situații stresante;
- ✓ *atașamentul anxios de tip evitant* – formă de atașament nesecurizat în contextul căreia copilul apare ca fiind indiferent față de posibila separare de figura de atașament, chiar dacă indicatorii fiziologici indică faptul că resimte stresul psihologic; în perioadele în care copilul este lângă figura de atașament, acesta o ignoră și o evită în mod activ, orientându-și atenția spre explorarea mediului înconjurător;
- ✓ *atașamentul anxios de tip rezistent (ambivalent)* – formă de atașament nesecurizat prin care copilul exprimă un nivel accentuat al distresului, atunci când este separat de figura de atașament; în momentul în care este din nou împreună cu figura de atașament, refuză să se calmeze, manifestând o ambivalență comportamentală;
- ✓ *atașamentul dezorganizat (dezorientat)* – formă de atașament specifică copiilor care, în cursul interacțiunilor cu figura de atașament, exprimă secvențe comportamentale ale căror intenție și organizare nu sunt clare.

Prin cercetările și lucrările sale, M. D. Ainsworth a oferit un suport empiric consistent gândirii teoretice a lui Bowlby, pe care a extins-o și a inovat-o din punct de vedere metodologic (evaluarea diferențelor individuale în ceea ce privește modelele atașamentului primar). Pentru Ainsworth, legătura afectivă dintre un copil și principala persoană care îi asigură îngrijirea este durabilă și se bazează pe sentimentul copilului că figura de atașament este unică și de neînlocuit [6]. În același timp, atașamentul este un tip special de legătură afectivă, care implică un puternic sentiment al securității. Această legătură îi oferă copilului o bază sigură pornind de la care poate relaționa cu restul lumii. Legăturile afective și atașamentul nu pot fi observate direct, deoarece sunt „stări” interne. Existența lor poate fi dedusă prin examinarea comportamentelor de atașament, adică a manifestărilor care îi permit copilului să mențină proximitatea cu persoana de care este atașat.

O altă contribuție a lui Ainsworth a constat în intensificarea observațiilor empirice privitoare la importanța unei figuri de atașament timpurii în raport cu dezvoltarea atașamentului copilului [6]. Ainsworth a condus mai multe studii sistematice care au fost realizate în mediul natural al interacțiunilor dintre copii mici și mame. De exemplu, studiul Maryland a implicat observarea intensivă a 23 de diade mame-copii în mediul de acasă [cf. 7]. Tot ca o parte a studiului Maryland, Ainsworth a dezvoltat o metodă sistematică care i-a permis să observe reacțiile copiilor cu vârste între 1 și 2 ani, în contextul unor scurte secvențe de separare față de mamele lor. Este vorba despre *procedura situațiilor neobișnuite* (engl. *Strange Situation Procedure/SSP*). Această procedură a permis identificarea diferențelor individuale dintre copii în ceea ce privește comportamentele de atașament, adică strategiile pe care le utilizează pentru a face față stresului separării de mamele lor. În acest fel, Ainsworth a identificat trei stiluri de atașament: unul securizat și două

nesecurizate, și anume anxios-evitant și anxios-rezistent [cf. 6]. Validitatea ecologică a metodei de observare pusă la punct de Ainsworth a fost probată prin corespondența dintre clasificarea stilurilor de atașament obținută în urma cercetărilor de laborator și observațiile pe care autoarea le-a realizat în mediul obișnuit de viață al copiilor pe care i-a investigat.

Relația dintre atașamentul primar, securitatea psihologică și dezvoltarea pozitivă a copilului. Dincolo de trebuințele fiziologice, *securitatea* este una dintre cele mai importante trebuințe psihologice și sociale ale unei persoane [3]. De asemenea, reprezintă una dintre cele mai importante dimensiuni motivaționale ale comportamentului uman, concomitent cu trebuința de creștere și dezvoltare, compatibilitatea cu alți indivizi și sănătatea mintală. Securitatea psihologică este strâns legată de instinctul prin care individul uman urmărește menținerea echilibrului și a funcționării normale într-un mediu care să-i asigure satisfacerea trebuințelor de bază, respectul și acceptarea din partea celorlalți [8, 9]. Așadar, securitatea psihologică reprezintă starea prin care un individ, indiferent de sex, vârstă, *background* socio-cultural sau alte caracteristici, își satisface propriile sale trebuințe de bază în vederea autoconservării și se percepe pe sine ca fiind protejat în mediul și societatea în care trăiește.

Securitatea psihologică a copilului se realizează prin stabilirea unor legături de atașament pozitive, sănătoase și stabile în timp. Această achiziție îi permite să fie el însuși, fără teama de a se simți respins sau sentimentul că trebuie să se conformeze anumitor norme sau reguli doar pentru a le face pe plac altora. De asemenea, securitatea psihologică îi permite unui copil să câștige stima de sine și îl invită să exploreze liber mediul fizic și social, prin valorificarea întregului potențial de care dispune. Un copil care se simte securizat din punct de vedere psihologic are o perspectivă pozitivă față de ceilalți, aspect care se reflectă în încrederea în sine și în lumea din jurul său, precum și în dorința de a co-experimenta pentru a învăța [1].

Adulții care sunt atenți la trebuințele unui copil și reacționează cu sensibilitate pentru a-i ușura distresul și a-l ajuta să-și regleze permanent emoțiile, mai ales în situații amenințătoare sau în contexte pe care nu le înțelege încă, au un impact pozitiv asupra dezvoltării copilului din punct de vedere somatic, fiziologic și psihosocial [2, 6]. Copiii cu atașament securizat au mai multe oportunități să fie inteligenți în plan emoțional, să achiziționeze abilități sociale bune și să se bucure de o sănătate mintală robustă. În schimb, lipsa îngrijirii, confortului emoțional și a siguranței în primii ani de viață poate avea efecte negative asupra dezvoltării și funcționării neurologice, cognitive, emoționale, sociale și fizice a copiilor [2, 5, 6].

Concluzii. Prin experiențele de socializare timpurii, între copil și persoana de îngrijire primară, se dezvoltă o relație de atașament care constituie fundamentul pe care se construiesc experiențele și relațiile afective și sociale de mai târziu. Teoriile atașamentului propuse de J. Bowlby și M. D. Ainsworth au constituit principalele paradigme pentru studierea relațiilor dintre copii și părinți, precum și pentru înțelegerea procesului adaptării psihosociale în rândul copiilor, adolescenților, tinerilor și al adulților. Având la bază modelele de lucru privitoare la figurile și relațiile de atașament, diferențele individuale în domeniul organizării comportamentelor de atașament se exprimă sub forma unor modele securizate sau nesecurizate. În timp, acestea ajung să organizeze comportamentele copilului în relațiile cu persoanele semnificative și să influențeze cursul dezvoltării de-a lungul pubertății și al adolescenței, precum și la vârsta adultă. Atașamentul securizat îi permite unui copil să exploreze mediul, să învețe și să relaționeze continuu cu ceilalți. În același timp, atașamentul sănătos reprezintă baza pentru motivația copilului de a crește și se dezvolta, respectiv unul dintre factorii esențiali care contribuie la sentimentul securității psihologice și starea de bine în general.

Bibliografie

1. BELSKY, J., PASCO FEARON, R. M. Early attachment security, subsequent maternal sensitivity, and later child development: Does continuity in development depend upon continuity of care-giving? În: *Attachment & Human Development*, 2002, vol. 4, nr. 3, p. 361-387.
2. HOWE, D. *Attachment Across the Lifecourse: A Brief Introduction*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2011, 272 p.
3. MASLOW, A. H. *Motivație și personalitate* (trad.). București: Editura „Trei”, 2013, 568 p.
4. MURARU, A. A., PRUTEANU, L. M., ROBU, V. Atașamentul romantic ca experiență relațională la vârsta adultă. În: BRICEAG, S. (Coord.), *Mediul social contemporan între reprezentare, interpretare și schimbare. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Bălți, 15 decembrie 2017* (Vol. 1). Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2018, p. 7-21.
5. NEWMAN, L., SIVARATNAM, C., KOMITI, A. Attachment and early brain development: Neuroprotective interventions in infant-caregiver therapy. În: *Translational Developmental Psychiatry*, 2015, vol. 3, nr. 1, Articole ID 28647. doi: [10.3402/tdp.v3.28647](https://doi.org/10.3402/tdp.v3.28647).
6. PAPALIA, D. E., WENDKOS OLDS, S., DUSKIN FELDMAN, R. D. *Human Development* (11th ed.). New York, NY: McGraw-Hill, 2009, 832 p.
7. ROTH-HANANIA, R., DAVIDOV, M. Attachment. În: SPIELBERGER, C. D. (Editor-in-Chief), *Encyclopedia of Applied Psychology* (Vol. 1). New York, NY: Elsevier, 2004, p. 191-202.
8. ZAHARAN, H. *Studies in Mental Health and Psychological Counseling*. Cairo: Book World, 2003.
9. ZOTOVA, O. Y., KARAPETYAN, L. V. Psychological security as the foundation of personal psychological wellbeing (analytical review). În: *Psychology in Russia: State of the Art*, 2018, vol. 11, nr. 2, p. 100-113.

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF ENSURING THE MINORS' SEXUAL INTEGRITY IN THE REPUBLIC OF BELARUS

SHATIUK Tatiana, *Ph.D. in Educational Sciences, Associate professor*
Francisk Skorina Gomel State University, Belarus
(ORCID: 0000-0003-2452-9198)

CZU: 159.9:543.541-053.2(476)=111

Abstract. *The article discusses the psychological aspects of ensuring the sexual integrity of minors; the relevance of the research is confirmed by statistics from the Ministry of Internal Affairs and the Supreme Court of the Republic of Belarus. The author clarified the terms “pedophilic disorder”, “pedophile”, “pedosexual”, analyzed the nature of pedophilism and pedosexuality from the point of view of system-vector psychology. The article notes the importance of the issue of preventing crimes against sexual integrity of the individual and organizing interdepartmental interaction between specialists in the fields of education, healthcare, and internal affairs to prevent this type of crime. The article presents the results of a research of junior schoolchildren’s ideas about a potential criminal and practical experience through the “Safe Childhood” project.*
Keywords: *sexual integrity, minors, crime prevention, pedophile, pedosexual, pedophilism, pedosexuality, “Safe Childhood” project, Republic of Belarus*

The problem of crimes against the sexual integrity of minors remains very relevant for Belarus. According to official statistics from the Ministry of Internal Affairs and the Supreme Court of the Republic of Belarus, the number of criminal cases increases every year.